

Ὡς γνωστόν, ἐξεδόθη πρό τινας ἐν Πέστη ὑπὸ τῆς Οὐγγρικῆς Ἀκαδημίας ἢ περὶ τοῦ Ἡρακλείου, δράματος τοῦ κ. Κλ. Ραγκαβῆ μελέτη τοῦ ἐν τῷ πεσταίῳ Πανεπιστημίῳ διακεκριμένου καθηγητοῦ κ. Τέλφους. Ἐπειδὴ ὡς ἐκ τῆς οὐγγρικῆς γλώσσης ἀγνώστου παρ' ἡμῖν ἡ πραγματεία καθίσταται ἀπρόσιτος τοῖς περὶ τὰ γράμματα ἀσχολούμενοις ἐκ τῶν ἡμετέρων, ὁ κ. Τέλφος ἔσχε τὴν εὐμενῆ μέριμναν ν' ἀποστείλῃ τῇ Ἑστίᾳ μετὰ τοῦ οὐγγρικοῦ πρωτοτύπου καὶ ἑλληνικὴν ἀνάλυσιν τοῦ περιεχομένου ἢν εὐχαρίστως δημοσιεύομεν.

ΗΡΑΚΛΕΙΟΣ

Κλέωνος Ῥαγκαβῆ ἑλληνικὸν δράμα. Μετὰ γλωσσολογικῶν σημειώσεων.

(Ἀπηγγέθη ἐν τῇ συνεδρίᾳ τῆς οὐγγρικῆς ἀκαδημίας τῇ 22 Μαρτίου 1886.)

Κλέων Ῥαγκαβῆς τρία συνέγραψε μέχρι τοῦδε ἑλληνικὰ δράματα. Τὸ πρῶτον εἶναι Ἰουλιανὸς ὁ παραβάτης, περὶ οὗ ἐξέδωκε τὴν ἀναφορὰν μου αὕτη ἡ ἀκαδημία τῷ 1879. Τὸ δεῦτερον εἶναι Θεοδώρα, τὸ ὅποιον ἐπέκρινα ἐν ταῖς Σελίσι τῆς Πρωτευούσης (Föwárosi Lapok) καὶ ἐν τῇ Revue Internationale τῆς Φλωρεντίας (1885. τεύχ. Ἰουνίου, σελ. 824—838). Τὸ δὲ τρίτον εἶναι Ἡρακλείος, τὸ ἀντικείμενον τῆς σημερινῆς ἀπαγγελίας μου.

(Ἐδῶ ἀπαριθμοῦνται τὰ τοῦ δράματος πρόσωπα.)

Ἡ πράξις τοῦ δράματος διαρκεῖ ἀπὸ 619 μέχρι 641 μ. Χ. Ἀρχούντως μέγα πρόβλημα νὰ ἐξεργασθῶσι δραματικῶς τόσου μακροῦ χρόνου συμβάντα.

(Ἀπὸ τῆς 4ης μέχρι τῆς 30ῆς σελίδος ἔπεται ἡ ἔκθεσις τῶν πέντε μερῶν τοῦ δράματος, ἔπειτα δὲ μέχρι τῆς 32ας σελίδος ἡ ἀπαρίθμησις τῶν πηγῶν καὶ ἄλλων συγγραμμάτων, τὰ ὅποια ὁ κ. Κλέων Ῥαγκαβῆς ἐμελέτησε).

Αἱ μακροὶ τῶν ἐστρατειῶν τοῦ Ἡρακλείου περιγραφαὶ δὲν εἶναι προτερήματα τοῦ δράματος, διότι κωλύουσιν ἄνευ αἰτίας τὴν τῆς δραματικῆς πράξεως πρόοδον. Τοιαῦται διηγῆσεις ἀνήκουσιν εἰς ἐπικά καὶ ὄχι δραματικὰ ποιήματα. Μάτην θὰ ἐβασιζέτο τις ἐπὶ τοὺς Πέρσας τοῦ Αἰσχύλου, ὅπου ζωηρῶς καὶ ἐκτενῶς ἀπαγγέλλεται ἡ τῶν Ἑλλήνων νίκη, διότι ἐκεῖ αὕτη ἡ διήγησις εἶναι τὸ οὐσιωδέστατον τῆς πράξεως μέρος. Ἐν δὲ τῷ δράματι τοῦ Ῥαγκαβῆ τὸ τοῦ Ἡρακλείου, τῆς Μαρτίνης, τοῦ Ἀθαλαρίχου καὶ τῆς Μαρίας αἰσθηματικὸν σύνολον ἀποτελεῖ τὸ κυριώτατον τῶν δρῶντων κινήτηριον.

Ὁ κ. Ῥαγκαβῆς μεταχειρίζεται ἐν τούτῳ τῷ δράματι τρία εἶδη λεκτικοῦ, τουτέστι τὴν γραμματολογικὴν, καθωμιλημένην καὶ χυδαίαν γλῶσσαν. Τὰ μὲν πρωτεύοντα πρόσωπα ἡμιλοῦσι τὴν γραμματολογικὴν, κατ' οὐδὲν διαφέρου-

σαν τῆς ἀρχαίας ἀττικῆς, ἐν ὠραίοις ἰάμβοις, οἱ ὅποιοι ὅμως ἀναγινώσκονται κατὰ τὸν τονισμόν. Τὰ δὲ δευτερεύοντα πρόσωπα λαλοῦσιν ἐν πεζῷ λόγῳ τὴν καθωμιλημένην, ἡ ὅποια τοιοῦτον ἔχει πρὸς τὴν γραμματολογικὴν λόγον, ὡς ἡ τῶν Ἀγγλων, Γάλλων, Γερμανῶν, Ἴταλῶν δημῶδης διάλεκτος πρὸς τὴν γραμματολογικὴν αὐτῶν γλῶσσαν. Τέλος δὲ οἱ στρατιῶται τοῦ δράματος ἡμιλοῦσι τὴν χυδαίαν, μετὰ τουρκικῶν λέξεων μεμιγμένην.

(Ἐπονται δείγματα τῶν τριῶν τοῦ λεκτικοῦ εἰδῶν. Σελ. 33—40.)

Ὅστις λέγει ὅτι ἡ γραμματολογικὴ γλῶσσα εἶναι νέα ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν ἀρχαίαν ἀττικὴν, περὶ τούτου λέγω, ὅτι οὐδαμῶς γνωρίζει τὴν τοῦ Ξενοφάντος γλῶσσαν.

Ἐν τῇ καθωμιλημένη τοῦ δράματος εὐρίσκονται

α' 191 καθαροὶ ἀττικαὶ λέξεις, (σελ. 36—37)

β' μόνον ἐν τῇ καταλήξει διαφέρουσαι 18 ἀττικαὶ λέξεις (σελ. 37—38)

γ' τῆς ἀρχαίας σημασίας διαφέρουσαι ἕξ λέξεις (σελ. 38).

δ' ἐν τοῖς λεξικοῖς τῆς ἀρχαίας γλώσσης λείπουσιν 27 λέξεις τοῦ δράματος, (σελ. 38—39). Ἄλλ' ἐνίας τούτων θεωρῶ ὡς γνησίως ἀρχαίας π.χ. τὴν λέξιν *διασκεδασίς*, τῆς ὅποιας μόνον τὸ ἀπλοῦν (*σκέδασις*) περιέχουσι τὰ τῆς ἀρχαίας λεξικά. Ἐχουσιν ὅμως τὸ *διασκέδαννυμι*, *διασκεδάω*, *διασκεδάζω*. Καθὼς λοιπὸν ἐν τῇ ἀρχαιότητι τῷ *Βιβάζω*, *δειλιάω*, *εἰλάω*, *ἠλιάζω*, *θυμιάω*, *κιάω*, *ὄνομάζω*, *πλάζω*, *σκευιάζω*, *φράζω* ἀντεστοίχησαν τὰ ὀνόματα *βίβασις*, *δειλιάσις*, *ἔλασις*, *ἠλιάσις*, *θυμίασις*, *κιάσις*, *ὄνομασις*, *πλάσις*, *σκευάσις*, *φράσις*, οὕτως ἡδυνήθη νὰ ὑπάρξῃ παρὰ τῷ *διασκεδάω* τὸ ὄνομα *διασκέδασις*. Ὅμοίως ἔχει τὸ πρᾶγμα καὶ μετὰ τοῦ *λησμονέω*. Τὰ λεξικά τῆς ἀρχαίας ἔχουσι μόνον τὸ *λήσμων*, *λησμοσύνη*. Ἄλλὰ καθὼς ἐκ τοῦ *ἀδήμων*, *ἀσχήμων*, *γειτων*, *εὐδαιμων*, παρήχθη τὸ *ἀδημονέω*, *ἀσχημονέω*, *γειτονέω*, *εὐδαιμονέω*, οὕτως ἐκ τοῦ *λήσμων* δύναται νὰ γίνῃ *λησμονέω*.

Ἐκ τῆς χυδαίας δὲ τοῦ δράματος γλώσσης ἀναφέρω 30 λέξεις (σελ. 40—42.)

Ἐὰν ταῦτα τὰ δείγματα συγκρίνωμεν πρὸς τοπικοὺς τῶν Γερμανῶν ἰδιωτισμούς, βλέπομεν ὅτι οὗτοι πολλῷ μάλλον διαφέρουσι τῆς γραμματολογικῆς αὐτῶν γλώσσης ἢ παρὰ τοῖς Ἑλλήσιν ἢ καθωμιλημένη καὶ χυδαία.

(Ἐπονται 31 παραδείγματα τῶν γερμανικῶν διαλέκτων (σελ. 41—42.)

Ὅστις μόνον ἐκ βιβλίων ἔμαθε τὴν γερμανικὴν καὶ οὐποτε εἶχε συναναστροφὴν μετὰ γερμανῶν, βεβαίως λίαν δυσκόλως ἢ οὐδαμῶς θὰ

καταλάβη ταῦτα τὰ δείγματα. Ἐντεῦθεν ὁμως δὲν ἔπεται, ὅτι αὐτὰ δὲν εἶνε γερμανικά. Οὕτως ἔχει τὸ πρᾶγμα καὶ παρὰ τοῖς Ἄγγλοις, Γάλλοις, Ἰταλοῖς. Ἀνυπόστατος εἶναι λοιπὸν ὁ ἰσχυρισμός, ὅτι ἡ τῶν Ἑλλήνων καθωμιλημένη καὶ χυδαία γλῶσσα εἶναι ὡς πρὸς τὴν ἀρχαίαν ὀλοκλήρως νέα.

Οἱ γλωσσολόγοι λέγουσι πολλάκις, ὅτι ἡ ἀρχαία ἑλληνική, καθὼς ἡ Λατινική, ἦτο συνθετική, ἡ δὲ τῶν σημερινῶν Ἑλλήνων εἶνε ἀναλυτική, καθὼς ἡ ἀγγλική, γαλλική, ἰταλική. Ἀλλὰ τούτο δὲν ἀληθεύει γενικῶς, διότι καὶ ἡ ἀρχαία ἑλληνική εἶχεν ἀναλυτικὰς μορφάς. Π.χ. *Βεβουλευμένος* ὦ, ἦς, ἦ, *εἶην, εἶης, εἶη*. Οὐ μόνον τὸ βοηθητικὸν *εἶμι*, ἀλλὰ καὶ τὸ *ἔχω, γίνομαι* εὐρίσκομεν παρ' Ὀμήρω, Αἰσχύλῳ, Σοφοκλεῖ, Εὐριπίδῃ, Ἡροδότῳ, Θουκυδίδῃ, Ξενοφῶντι, Πλάτῳ, πρὸς ἔκφρασιν ἀναλυτικῶν μορφῶν, π. χ. *τετληότες ἐσμέν*,—*ἔσται δεδορκώς*,—*προδείσας εἶμι*,—*θανῶν εἶη*,—*ἀντιδούς ἔση*,—*στεῖχων ἂν ἦν*,—*πῶς ἦτε πάσχοντες*;—*μὴ προδούς ἡμᾶς γένη*,—*αὐτός μου σὺ σημήνας γενοῦ*,—*ἔχει περάνας*,—*θαυμάσας ἔχω*,—*ἐπιτρέψαντες ἡμέας αὐτούς ἔχωμεν*.

Ἐὰν λοιπὸν οἱ σημερινοὶ Ἕλληνες πρὸς ἔκφρασιν τοῦ μέλλοντος καὶ ὑπερσυντελικοῦ, τῆς εὐκτικῆς καὶ ἀπαρεμφάτου μεταχειρίζονται τὰ βοηθητικὰ ῥήματα *εἶμαι* καὶ *ἔχω*, τοῦτο εἶναι ἀρχαία παράδοσις. Ἐπειτα οἱ σημερινοὶ Ἕλληνες δὲν ἐκφράζουσι τὰς πτώσεις τῶν ὀνομάτων (πλὴν τῆς δοτικῆς ἐν τῇ καθωμιλημένῃ καὶ χυδαίᾳ) διὰ βοηθείας προθέσεων, ὡς ἡ ἀγγλική, γαλλική, ἰταλική. Ὑπερκρατεῖ δὲ καὶ τῆς γερμανικῆς, ἐν ἣ πολλὰ θηλυκὰ ὀνόματα εἶναι ἄπτωτα, π. χ. *die Mutter, γερ. der Mutter, δοτ. der Mutter, αἰτ. die Mutter*,—*die Frauen, γερ. der Frauen, δοτ. den Frauen, αἰτ. die Frauen*. Καὶ ἐν τῷ ῥήματι ὑπερκρατεῖ ἡ σημερινὴ ἑλληνικὴ τῆς τε ἀγγλικῆς καὶ γερμανικῆς, διότι ἐν τῇ γερμανικῇ δὲν ὑπάρχει διαφορὰ μεταξύ τοῦ πρώτου καὶ τρίτου προσώπου ἐν τῷ πληθυντικῷ καὶ τῆς ἀπαρεμφάτου π. χ. *ἀπαρεμφ. schreiben*,—πρῶτον πρόσωπον πληθυντ. *wir schreiben*,—τρίτον πρόσωπον *sie schreiben*. Ἐν τῇ ἀγγλικῇ δὲ ὁμοιάζουσι τὸ 1ον πρόσωπον τοῦ ἐνικοῦ, τὰ τρία πρόσωπα τοῦ πληθυντικοῦ καὶ ἡ ἀπαρέμφατος, π. χ. *write, I write, we write, you write, they write*. (Σελ. 43—45).

Τέλος πάντων ἡ σημερινὴ ἑλληνικὴ μεταχειρίζεται μετὰ τῆς αὐτῆς εὐκολίας τὴν ἀντιμετάθεσιν τῶν λέξεων (τὸ ὑπερβατὸν) ὡς ἡ ἀρχαία. (Παραδείγματα ἐν σελ. 45).

I. B. ΤΕΛΟΥΣ.

Η ΕΠΑΝΟΔΟΣ ΤΟΥ ΝΑΥΤΟΥ

Ἐύπνα τὸ πέλαγος τὸ κοιμισμένο,
φύσ' ἀγεράκι μου ἔσπερινό,
μὲ χλόνη σήκωνε στεφανωμένο
τὸ κύμα', ἀγέρι μου, τὸ γαλανό.

Φύσα, νὰ χύνεται τὸ καϊκάκι,
ἀφρὸς τὰ στήθη του νὰ τοῦ φιλά,
ν' ἀνοίγῃ πίσω του βυθὸ αὐλάκι,
νὰ φεύγουν γύρω μας βουνα' ψηλά.

Ἡ νύκτα ἔρχεται, τ' ἀστέρια σπέρνει
καὶ τρεμοσβύνουνε 'ς τὸν οὐρανό,
τὸ τροχαντήρι μου μὲ χάρι γέρνει
'ς ἀγέρι ἤσυχο καὶ σιγανό.

Τὸ ἐρταδιάμαντο λαμπρὸ στεφάνι
τῆς Πούλειας πρόβαλε, φεγγεβολεῖ,
τρέχε, δελφίνι μου, καὶ μᾶς προσβάνει
ἡ ῥοδογέλαστη ἀνατολή.

Μέσ' ἀπ' τὰ κύματα 'ς ἐς εἰς λουσιμένη
βγαίν' ἡ πατρίδα μου, ὦ, τί χαρά!
Ἐκεῖ τὸ ταῖρι μου μὲ περιμένει,
θωρεῖ τὴ θάλασσα καὶ λαχταρᾷ.

Κῦμα, τὴν γνώρισες τὴν κόρη 'κείνη;
γλυκὰ 'σάν ἄγγελος χαμογελά,
'σάν σένα φαίνεται, ὅταν σελήνη
μέσ' 'ς τὸν καθρέφτη σου χρυσὴ κυλά.

Ὅταν τὰ χεῖλη της τὰ μυρωμένα
χύνουν παράπονο ἀπ' τὴν καρδιά,
λαλοῦν γλυκύτερα καὶ ἀπὸ σένα,
ποῦ κλαῖς 'ς τὴν ἔρημη τὴν ἄμμουδιά.

Πέτην, ποῦ κάθεται 'ς τὸ περιγιάλι,
πῶς σὺ ποῦ μ' ἔσυρες 'ς τὴ ξενιτιά,
πιστὸ σὺ μ' ἔφερες νὰ γείρω πάλι
μέσ' 'ς τὴν ἀφράτη της τὴν ἀγκαλιά.

ΑΡΙΣΤΟΜΕΝΗΣ ΠΡΟΒΕΔΕΓΙΟΥ

ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ

Ἔθρισμοι τοῦ γάμου.

Ὁ ἰατρὸς ἀποκαλεῖ τὸν γάμον πυρετὸν ἀντίστροφον, ἀρχόμενον διὰ θερμῆς καὶ περατοῦ-μενον διὰ ψύχους.

Ὁ χημικός: ἀπλὴν ἐκλογικὴν συγγένειαν.

Ὁ μαθηματικός: ἐξίσωσιν δι' ἦς, δοθέντων δύο ἴσων, εὐρίσκεται ὁ τρίτος.

Ὁ νομικός: συμβόλαιον.

Ὁ ἔμπορος: ἐπιχείρησιν συχνότερον χρεωκοποῦσαν ἢ ἐπιτυχάουσαν.